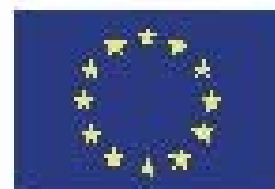


Romanian Academic Society
SAR



Partnership for
Growth and
Employment
UN JNEA EUROPEA 12

POLICY WARNING REPORT

Bucharest, 2005

RAPORT DE ANALIZA SI PROGNOZA

Editat de

Societatea Academică din România (SAR)



Noua guvernare după cinci luni: o evaluare a performanței

Mai 2005

NOTĂ

Punctele de vedere exprimate în această serie de rapoarte (PWR) aparțin autorilor și analiștilor SAR. Ele nu reflectă neapărat opiniile tuturor membrilor, sponsorilor sau partenerilor noștri instituționali. Le suntem tuturor recunoscători pentru că, în limitele misiunii noastre strategice – susținerea democrației, buneii guvernări, a integrării europene și relațiilor transatlantice, promovarea analizei politice de calitate și dezbaterii libere – ne protejează autonomia editorială.

Societatea Academică din România (SAR)
Petőfi Sándor 15
București, sector 1, Romania
++4021-2221868
office@sar.org.ro

După cum a început 2005 se anunță a fi anul cu cea mai mare densitate de reforme de după revoluție. Noul Cod Fiscal, cu toată bâlbâiala ce l-a însoțit, marchează o schimbare fundamentală în politica fiscală a României. Legile proprietății și justiției vor încheia probabil în sfârșit procesul de reformă în aceste două domenii cruciale, dar năpăstuite. Declarațiile de avere și politica de non-subvenționare directă sau indirectă a mass media trezesc speranța că ceva se va schimba și în clasa politică până la urmă. Iar pachetul de legi privind descentralizarea anunțat pentru toamnă poate reprezenta un alt pas serios înainte. În fine, politica externă românească a redevenit interesantă. Și nici n-am ajuns măcar la jumătatea anului. Dar laudele trebuie să se oprească aici. Viteza crescută a guvernării este cel puțin în parte determinată de cerințele tot mai precise ale partenerilor externi ai României și de faptul că promisiunile noastre au ajuns la scadență. Mai grav, nu e totdeauna clar dacă ambiția și planurile bune ale Bucureștiului, atunci când există, stau pe o bază reală de resurse și competență, iar coordonarea între sectoare și instituții rămâne aceeași problemă dintotdeauna. Raportul de față prezintă o analiză critică a câtorva domenii de *policy* care au ținut agenda în ultimele luni.

Cuprins

- 5. **MÂNDRIA BINE TEMPERATĂ.** Are politica noastră externă resurse pentru ambițiile noului președinte?
- 11. **REFORMA FISCALĂ DĂ ROADE.** După cum a prezis SAR în urmă cu doi ani
- 15. **POLITICA AGRICOLĂ.** Ce a vrut, ce poate și ce trebuie să facă noua putere
- 21. **DEZVOLTARE REGIONALĂ.** Convergență sau divergență?
- 28. **REPUBLICA MOLDOVA.** GUAM, Europa și noile tendințe în politica de securitate regională

Alte rapoarte asupra politicii, actului guvernării, evaluări sectoriale, precum și revista de științe politice PolSci, toate publicate de SAR, se găsesc la
www.sar.org.ro

Politica externă

MÂNDRIA BINE TEMPERATĂ

Are politica noastră externă resurse pentru ambițiile noului președinte?

Această analiză se concentrează pe problemele de fond ale politicii noastre externe, nu pe evenimentele curente, formulând recomandări din această perspectivă. Problemele identificate sunt criza de resurse umane și a politicii de personal, absența unei strategii de asistență care devine frapantă în contextul unor renăscute ambiții regionale, ca și o oarecare confuzie a priorităților în raport cu resursele existente.

Problema personalului

Când o privești dinspre vecinii noștri, România nu e o țară mică. Suntem cel mai mare stat din Balcani, cu tot ce înseamnă asta: cea mai mare economie și armată, cele mai lungi frontiere, cele mai multe locuri în Parlamentul European. În speță, cu tot cu Europa Centrală, ne plasăm după Polonia ca a doua țară ca dimensiune. Să însemne asta că suntem pregătiți să secondăm pe polonezi la greutate în Europa, curaj în a promova o politică externă proprie, nu doar a vorbi despre ea (pentru cine nu știe, revoluția portocalie din Ucraina a avut doi mari investitori, americanii, prin variile lor fundații de promovare a democrației, și Polonia, ca reprezentant avansat, cam pe cont propriu, al Europei)? Dacă nu reformăm profund bazele politicii noastre externe, răspunsul este nu. În ciuda unui start lansat al președintelui Băsescu, care a făcut titluri în presa internațională și a speriat măcar vreo doi membri din *hard core* Europe, politica noastră externă nu are nimic din bazele solide pe care le găsim în țările cu tradiție. Și cât va fi așa nimeni să nu se îngrijoreze, sau să se entuziasmeze, de ceea ce facem noi, pentru că proiectele noastre nu au resurse să avanseze prea mult dincolo de lansare.

Ne lipsesc în primul rând oamenii, și în consecință expertiza. Când ați citit ultima oară un material bun produs de cineva de la Externe sau de un institut independent pe orice temă de politică externă, care a adus o viziune sau o soluție nouă asupra oricărei probleme? Puțina noastră producție pe aceste teme este strict convențională ca formă și pauperă în conținut. Universitățile noastre nu produc experți. Nu există nici un specialist în Balcani în România, dacă nu punem la socoteală câțiva lingviști, așa că de asta nici unul nu putea fi auzit la televizor în timpul conflictului din Iugoslavia. Ce să mai spunem de experți în Orientul Mijlociu, lumea arabă, Rusia, Caucaz? De Uniunea Europeană nici nu merită să vorbim: cu excepția unor tineri care sunt încă pe băncile școlii sau le-au părăsit doar recent, situația e dramatică. Sigur, a fost o mare eroare a fostelor partide de opoziție că nu au investit deloc în exterior, fiind prea preocupate de lupta lor inegală cu PSD. Dar dincolo de asta, cine e vinovat că universitățile românești au tăiat mereu

Ambasadele noastre sunt doar oficii de turism pentru demnitari

resursele oricărui departament care ar fi putut preda limba și civilizația regiunilor, sau că facultățile noastre de relații internaționale au doar generaliști și diplomați, și nu veritabili experți cu cunoștințe profunde într-un domeniu? Cine e vinovat că fiecare ministru se ocupă de educarea diplomaților prin diverse proiecte copiate din țări cu care nu avem nici o legătură, dar se ferește să intre în miezul problemei, felul în care sunt recrutați acești diplomați, pe criterii de clan și rețea și nu pe merit sau vocație? În sfârșit, cum nici un regim nu reușește să sufoce cu totul chiar toate talentele, s-au strecurat totuși în MAE câțiva oameni de generație mijlocie care sunt buni și foarte buni, dar aproape nimeni nu face diferența dintre ei și restul, cei care se duc la o ambasadă așa cum se duceau pe vremuri la casa scriitorilor de la Neptun, cu ideea că statul le datorează un concediu subvenționat în virtutea vreunui talent de-al lor. Fără recrutare reală, fără programe de formare de lungă durată de experți, cu un serviciu de cadre care își spune de personal, cu oamenii buni tratați la fel cu cei răi și fără absolut nici o idee strategică, sau o comunitate guvernamentală și neguvernamentală de experți care să aibă practica gândirii strategice, ambasadele noastre sunt condamnate etern să servească drept oficii de turism pentru diverși potențați care călătoresc în țara cu pricina și de dat vize strănilor care călătoresc în România – treabă pe care nu o fac cine știe ce grozav. Iar MAE rămâne numai un oficiu de organizat vizite ale guvernului, deși, vorba aceea, progresele se fac între vizite, care trebuie doar să pună parafa pe lucrul făcut între timp de specialiști și diplomați.

În al doilea rând, nu avem resurse, și nici o tradiție a unui instrument principal de politică externă – asistența. Nu a fost o întâmplare că România a dat cea mai mică sumă din toată planeta victimelor tsunami. Politica de asistență nu înseamnă neapărat mari resurse, și nu toate trebuie să fie ale statului, așa cum a arătat Polonia în Ucraina. Resursele de asistență pot fi și de expertiză, și de facilitare de acces sau networking, dar din păcate nici din astea nu prea avem și nici nu știm să le folosim strategic. Pentru noi, politica externă înseamnă vizite protocolare ale demnitarilor și cam atât. Excepție face Moldova, dar și acolo am făcut și facem permanent erori în politica noastră de asistență. În sfârșit, nici nu avem un departament de asistență, ne pretindem țară mare și lider regional, dar ne pregătim să fim veșnic în tabăra celor care primesc asistență, și nu care dau.

Problema clarificării priorităților

Cum nu avem decât puțini diplomați capabili, foarte puțini burocați profesioniști pe externe, și aproape deloc experți, capacitatea noastră de a cerceta, dezbate și adopta o strategie pe o bază informată, ca și de a construi ulterior programe care să îi dea consistență lipsește. Poate nu complet, dar în mare măsură. Sarcinile excepționale, cum a fost președinția OSCE, întind la maximum capacitatea noastră modestă. Așa că stabilirea unor priorități devine o problemă cheie, chiar mai mult decât este în general, pentru că resursele sunt mici și trebuie distribuite pe priorități. Dacă acestea nu există, înseamnă că resursele se vor distribui haotic și nu vor ajunge pentru nimic. Dacă sunt, dar prost așezate, rezultatul riscă iarăși să nu fie ce trebuie. Care este situația noastră actuală?

Cine examinează aceste prime luni haotice, cu semnarea tratatului de aderare, dar și ghinionul din Irak, chiar dacă fericit terminat, și suprapune evenimentele cu resursele atât cât se poate face dinafară acest lucru, are impresia că prioritatea politicii noastre externe este proiectul Marea Neagră al președintelui. Acesta a făcut valuri, a arătat voința noastră proprie și a atras atenția asupra noastră în diverse cancelarii occidentale (nu întotdeauna în mod pozitiv). Au existat până

acum trei valori diferite de politică externă pe Marea Neagră și Caucaz, sub trei guvernări, așa că se poate face deja un oarecare bilanț. Prima, că accentul strategic pus pe această regiune e justificat. Avea dreptate Dan Căpățână, consilier al lui Emil Constantinescu să viseze la conducta de petrol de sub Marea Neagră care ajunge la Constanța; avea dreptate Mircea Geoană să dea o mână de ajutor la promovarea Georgiei; și sigur are dreptate Traian Băsescu să atragă atenția europenilor că frontiera aceasta contează și nu trebuie lăsată la voia întâmplării. Dar să examinăm puțin ce a rezultat din proiectele precedente. Șansele celebrei conducte sunt mici, la fel a unei conducte care ar scurtcircuita pe ruși și ar trece prin Ucraina. Certitudini sunt doar la conducta care trece prin Azerbaijan și Georgia, și de asta sunt țările acestea, una condusă de un clan și alta o semidemocrație portocalie, similar tratate de americani. De când am început noi să vorbim prima oară de proiectul Marea Neagră, deci de acum vreo șapte ani, dependența Europei de energia din Rusia a crescut, nu a scăzut, și la gaz mai are puțin și atinge cifre comparabile cu Moldova. Franța și Germania sunt în consecință foarte prudente în relațiile cu Putin, și fac politică separată față de americani în chestiunea cecenă. Noul președinte georgian, amețit de aburii succesului, s-a repezit la Osetia de Sud anul trecut după Ajaria, crezând că va rezolva într-un an cât alții în zece, dar a calculat greșit. Dacă rușii au permis și chiar facilitat schimbarea de regim în Ajaria, în Osetia de sud mai toată lumea are pașaport rusesc și rude în Osetia de Nord (care face parte din Federația Rusă). Georgia a dat înapoi, și imediat s-a văzut că nimeni, nici chiar SUA, nu e dispus să o sprijine contra Rusiei. Dimpotrivă, li s-a transmis să nu zgâlțâie barca. Iar asta în condiții în care Georgia are porturi la Marea Neagră și tranzitează petrol, e o țară interesantă, pe când Moldova nu are de nici unele, nu are nici măcar un reprezentant UE care să o acopere, chiar de formă, deși chestiunea se dezbată și e pe hîrtie aprobată de ceva vreme (nu au fost bani). Caucazul, în schimb, geme de diplomați occidentali (toată misiunea OSCE în Georgia e plătită de UE) și de organizații de asistență.

Pe scurt, deși progresul democrației în țări ca Georgia sau Ucraina îi întărește pe americani în visul lor strategic de a scurtcircuita Rusia pentru a aduce resursele de petrol din Asia centrală în Turcia, politica asta a avut și contraefecte. I-a mobilizat pe ruși și i-a făcut pe europeni să facă pasul înapoi foarte repede. Europeanii nu au de ce să deschidă fronturi mai multe când la cele obligatorii, cum ar fi frontierele Balticelor cu Rusia, unde au deja probleme. La ultimul summit UE cu Putin la Moscova nu au obținut mai nimic în chestiunile mari, așa că nici vorbă să se deschidă ceva în cele mici, ca Transnistria, unde s-au ferit mereu să intervină fie și diplomatic, ce să mai vorbim de alte intervenții. Așa că politica noastră actuală de a-i atrage în Moldova, al doilea interes național al nostru, e la ora asta cam ca și conducta inginerului Căpățînă. Nici una nu este exclusă pe viitor. Nici una nu e probabilă pe termen mediu. Rămîne valoarea, în sine importantă, de a lucra la un consens regional în probleme de interes comun. Și, desigur, faptul obiectiv că aceste țări din regiunea Mării Negre au mare nevoie de ajutor, de stabilitate, de dezvoltare.

Dar noi nu suntem donatori. Deci ce poate face România? Avem vreun plan strălucit să rezolvăm Transnistria, altul decât blocada economică, care niciodată și nicăieri nu a dus la căderea vreunui regim? Suntem pregătiți să vindem moldovenilor o soluție cu Moldova în Europa fără Transnistria, sau europenilor un al doilea Cipru? Nu văd asemenea semne. Și atunci, chestiunea e dificilă. Să îi urnim pe europeni să își schimbe politica față de Rusia, pe lângă că înotăm contra curentului, e o politică posibilă dacă ești influent în Europa. Dacă ești plin de resurse și găsești cu adevărat ceva să le dai ca să îi cointerezezi. Nu am văzut nimic interesant deocamdată, și după victoria din anul precedent, când s-a reușit

Avem un plan pentru Transnistria, acceptabil de către UE?

oprirea planului Kozak, Dumnezeu știe cât de greu, nu s-a mai înfîmplat nimic pozitiv privitor la Moldova.

Pe scurt, politica noastră în acest domeniu necesită mai multă concretețe și o altă scară a așteptărilor. Merită sprijinită, dar așteptați-vă la rezultate după mult timp, nu la scara unei guvernări. Și atunci, poate fi aceasta politica noastră *prioritară*? Nu: vital este să cucerim mai multă influență în Europa, chiar pentru frontul Mării Negre. Dacă îi convingem pe europeni că știm ce facem și că ne putem ocupa noi de mare parte din această treabă, atunci îi putem ține angajați la Marea Neagră. În fond, trebuie să facem ce a făcut Polonia pentru Ucraina și va face pentru Belarus. Dar dacă îi tragem doar pe ei de mîneacă fără să fie clar ce aducem noi, europenii ne vor percepe doar ca făcând jocul americanilor și se vor feri să se angreneze în orice demers mai dur contra Rusiei de dragul nostru.

Trebuie să devenim mai influenți în Europa

În consecință, prioritatea noastră trebuie să fie să ne creștem influența în Europa, fără de care este exclus ca Europa să ne țină spatele în proiectele noastre din est. Ca să nu mai vorbim că în mai multe țări care vor vota tratatul nostru de aderare, precum Germania, Olanda și chiar Anglia, avem mari probleme de imagine, iar liderii europeni care își spun pe numele mic cu primul nostru ministru la întâlnirile Consiliului European sunt foarte puțini. Ca România să devină mai capabilă să pună în aplicare planurile ei din est ea trebuie să devină un membru competent, respectat și influent al Uniunii Europene – iar la ora aceasta nu corespunde la nici una dintre caracteristici. Primul ministru ne dă fiori când vorbește despre membrii guvernului care trebuie educați de Ministerul Integrării ca să nu se facă de răs când merg la întâlniri cu miniștrii europeni (măcar e sincer). Mircea Geoană face și el apeluri să trimitem ca observatori o garnitură de parlamentari care să nu ne facă de răs – să vedem deci cum va arăta echipa PSD. Ungaria, Polonia, Țările Baltice au trimis garnituri excepționale, adesea din oameni de prima clasă recrutați din afara politicii, dar noi nu prea avem independenți interesați de Uniunea Europeană, să recunoaștem.

**Prioritatea
unu: creare de
capacitate
pentru a
deveni
influenți în
Europa**

Pentru ca în 2008 să avem o reprezentare decentă la Bruxelles, iar primele alegeri pentru Parlamentul European să nu aibă o prezență catastrofală, în care campania să nu intereseze pe nimeni, trebuie să începem să ne pregătim mai bine de pe acum. Prezența noastră în Bruxelles în acest prim semestru 2005, în afară de simpatia umană cucerită de Monica Macovei, a fost foarte slabă. Misiunea noastră de acolo se mișcă greu, ministerele din țară nu au ajuns la performanța de avea un om pe minister care să stăpînească perfect problematica și se duc la Bruxelles cu armate de funcționari care acoperă fiecare câte un paragraf, și nici pe acela bine. Studii de impact care să ne ajute să ne pregătim mai bine de integrare rămîn un deziderat¹.

Recomandări și evaluări

Cine poartă răspunderea pentru lipsa unei baze solide a politici noastre externe? Nu actualul ministru, care de abia a ajuns acolo; nici actualul președinte, deși evident că ambiția lui mai mare scoate în evidență diferența dintre voință și

¹ Seria de studii sectoriale ale Institutului European nu pot fi considerate în cea mai mare parte studii de impact. Un astfel de studiu de impact trebuie să propună o modelare pe baza căreia să fie formulate politicile, nu doar o analiză descriptivă, oricât de bună.

putință. Dar toți precedenții miniștri (la un minister la care nici un ministru nu a fost de calitate slabă, cum se întâmplă adesea la altele), ca și cei doi demnitari mai sus citați, au sau vor avea o vină pentru că nu intervin energic pentru a rezolva problemele de fond, parte din ele comune întregului sistem public – cum ar fi lipsa de legătură dintre performanță și salariu, absența unor standarde clare și universale la numiri, avansări – parte specifice pentru Externe – absența de oameni calificați, lipsa de capacitate strategică. Cu alte cuvinte, cei care conduc politica externă nu trebuie să se mărginească doar la ieșirile sistemului (numiri de ambasadori, sarcini curente), ci și, la fel de important, să se ocupe de intrări. Acestea includ, fără pretenția exhaustivității:

- Crearea unui compartiment de analiză solid.
- Crearea unei rețele de experți în universități românești și, de ce nu, străine. La câte mii de studenți pleacă anual la studii, e exclus să nu putem influența la ce studii se duc, eventual printr-un sistem de burse care să îi oblige să lucreze după aceea minim cinci ani pentru statul român. Culmea, când un asemenea sistem a fost creat (la INA, precum și prin Bursele Guvernului României) Ministerul de Externe nu prea vrea să-i primească la întoarcerea acasă.
- Crearea unui adevărat serviciu de management al resursei umane pentru MAE, care să facă recrutare, upgradare profesională și standarde de performanță pe baza cărora să se dezvolte carierele oamenilor, indiferent de cine este la guvernare. Fără acestea, promovările sau destituirile se vor face veșnic la voia factorului politic sau subiectiv, iar diplomații vor fi mai motivați să nu supere pe șefi decât să miște ceva.
- Auditarea funcțiilor și pozițiilor actuale ale MAE, în centrală și în străinătate, cu scopul de a ajunge la o corespondență între obiective strategice și personalul angajat în diverse zone. MAE se plânge adesea că nu are destul personal. În realitate, prin comparație cu țări mici cu o diplomatie eficientă, numărul e satisfăcător. Ce nu e satisfăcător este unde și cum sunt distribuiți oamenii, dacă se justifică să avem o rețea separată care să ne promoveze investițiile în România, când asta ar putea fi criteriu de performanță pentru evaluat ambasadorii, dacă ne trebuie atâtea prezențe în țări subdezvoltate sau ne-am putea mărgini la câteva puncte consulare care să dea vize prin poștă, etc.

Recomandările de mai sus vizează rezolvarea unor probleme de fond. La fel, prioritățile trebuie cernute pentru a se defini niște obiective ale MAE și evaluarea ministerului trebuie făcută prin raport cu acestea. Din nou, fără pretenția exhaustivității, aceste obiective ar trebuie să se plaseze cam în următoarea ordine de priorități:

1. *Obținerea de rezultate bune la votarea tratatului în parlamentele țărilor membre.* Am călcat cu stângul din pricina votului francez. Nu e vina noastră, dar nici merite nu avem. În aceste săptămâni de campanie intensă, când spaima de Est era direct pomenită, noi, prietenii tradiționali ai Franței, nu polonezii sau slovenii, ar fi trebuit să fim acolo și să facem campanie pentru *Oui*. Dan Perjovschi ar fi trebuit trimis să deseneze pe ziduri, Lucian Pintilie să vorbească la televizor, trupa care s-a distins la Euroviziune să cânte pe platoul de la Defense. Unde am fost? Absenți, suprem absenți. Nu avem scuza problemei cu ostaticii: într-un guvern care funcționează, unii se ocupă de ostatici, alții de UE. În plus, de ostatici s-a ocupat – competent, se pare – președinția, nu guvernul.
2. *Continuarea negocierilor pentru a obține ca România să nu aibă un statut de rangul doi în Uniunea Europeană.* E de neconceput ca românii să mai

**Trebuie să se
facă urgent un
audit al
funcțiilor din
MAE**

aibă nevoie de viză în Marea Britanie, de exemplu, și să nu existe o perspectivă clară a eliminării acesteia. Argumentele părții engleze se referă toate la migrația ilegală și ca atare nu au practic legătură cu problema. Migrația ilegală e *întreținută* de această politică restrictivă, și ea se combate prin metode polițienești cu țintă, nu prin politici generale. Cu ocazia primului val de aderare o întreagă literatură s-a scris pe tema asta, și e de mirare că pe baza ei nu s-a construit o ofensivă mai susținută din partea noastră pentru eliminarea vizelor. În general, politica de vize este orbească, nu face decât să crească corupția și să oprească la frontieră pe oamenii cinștiți, nu pe traficanți. În mod absurd, și noi punem vize unui număr de țări din partea cărora nu ne paște nici un pericol (dintre care țări din Commonwealth ca Australia). Mândria asta prost înțeleasă de țările mici e de fapt costisitoare. Hai să eliminăm vizele pentru Commonwealth și să presăm pentru ca Marea Britanie să o elimine pe a noastră. Altfel plasarea noastră pe axa lor devine cam inconsistentă. Viza britanică este doar un exemplu. Tot aici intră embargourile pe libera circulație a forței de muncă, pe care deja unele state membre se gândesc să le prelungească față de cei intrați în primul val. Trebuie să obținem condiții cât mai bune, țară cu țară, nu numai pentru că avem interesul pe termen scurt ca o parte din români să lucreze în UE – deși îl avem – ci și ca să ne impunem ca o țară de condiție egală cu restul europenilor.

3. Pregătirea unei prezențe românești de calitate la Bruxelles și ridicarea calității rețelei care lucrează pe domeniul integrării în cadrul guvernului. Acest lucru depășește granițele competențelor MAE, deci trebuie realizat în cooperare cu Ministerul Integrării, Primul Ministru, partidele politice, societatea civilă. Dar MAE ar putea și ar trebui să fie liderul acestei inițiative.
4. Crearea unei viziuni strategice în privința europeanizării regiunii Mării Negre. Aceasta nu se poate face peste noapte la expertiza noastră, dar la șase luni de la inițierea acestei politici devine evident că ea nu se poate hrăni numai din discursuri. Iar producția experților a fost slabă, nu a ieșit pe zona asta măcar un scenariu decent din care să se poată desprinde niște direcții de acțiune. Seminariile pe acest subiect s-au organizat și se vor mai organiza. Dar fără o bază strategică pe care să se construiască un plan de acțiune o să rămânem în zona mondenă a subiectului.

Tonul nou imprimat de Traian Băsescu politicii noastre externe, mai ales în raport cu europenii, este un ton de o demnitate nouă și o conștiință a mărimii României care impune și este justificat când consideri că România este a doua țară ca dimensiune dintre noii veniți. Dar și președintele trebuie să înțeleagă că profesorii se lasă cucerți de elevii cu personalitate dacă sunt premianți, nu dacă pică la examene. Un guvern ai cărui miniștri au nevoie nu de briefing, ci de învățămînt politic serios pe problematica europeană nu are cum să facă gaură în cer la Bruxelles. La fel, tonul acesta nou merge la președinte, care e ales de popor, nu la orice reprezentant al României, indiferent de vîrstă sau poziție, pentru că riscăm să fim văzuți ca aroganți. Putem păstra tonul, cu condiția să ne creștem competența. Mândria noastră e bună și întemeiată: am luptat contra unei revoluții furate, nu ne-am resemnat cu corupția nici chiar când europenii păreau că închid ochii, iar de la țara lui Ceaușescu la cea care a semnat tratatul de aderare am parcurs o distanță enormă. Dar ea trebuie temperată de conștiința a cât mai avem de parcurs pentru a fi o țară de rangul trei ca mărime, dar de rangul întâi ca și calitate a politicii externe, după modelul Suediei, Danemarcei sau Elveției.